

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА**

Навчально-науковий Інститут мистецтв



**КАЧМАР О.В.
БАЗІНЯК І.І.
МАЛАНЮК Т.З.
ШИКЕРИНЕЦЬ В.В.**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО КУРСУ «КУЛЬТУРА ТОЛЕРАНТНОСТІ»**

**для здобувачів другого (магістерського) рівня освіти
028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»**



Івано-Франківськ -2024

УДК 316.647.8:008

Рекомендовано до друку Вченою радою Навчально-наукового Інституту мистецтв Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Протокол № 1 від 30 серпня 2024 р.

Рецензенти:

Пілецька Л.С. док. психол. наук, професор, завідувач Кафедри соціальної психології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Барило С.Б. кан.пед.наук, доцент, доцент кафедри початкової освіти та освітніх технологій

Качмар О.В. Психологія лідерства: методичні рекомендації. Івано-Франківськ: Карпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2025. с.

У методичних рекомендаціях подано силабус до дисципліни, тематика лекційних і практичних занять, самостійна робота та список тем для опрацювання, завдання розвивального та прикладного характеру, поради студенту, рекомендована література та інтернет ресурси. Особлива увага приділена формуванню міжкультурної компетентності, емпатії, а також культури діалогу у сучасному глобалізованому світі.

Методичні рекомендації допомагають студентам усвідомити толерантність не лише як моральну норму, а як цінність демократичного суспільства та засіб ефективної соціокультурної взаємодії

© Качмар О.В., 2024

Базіняк І.І., 2024

Мвланюк Т.З., 2024

Шикеринець В.В., 2024

© Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2024

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	5
ПЛАН ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ.....	15
ПЛАНІ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	23
ТЕМАТИКА ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ СТУДЕНТІВ.....	25
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ	30
СЛОВНИК	39
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	43

Передмова

Сучасне суспільство переживає період глибоких трансформацій, що зумовлені глобалізаційними процесами, розвитком інформаційних технологій, інтенсивними міграційними потоками та міжкультурними контактами. У такому контексті особливого значення набуває формування культури толерантності як ціннісної основи демократичного устрою та громадянського суспільства.

Курс «Культура толерантності» має на меті не лише ознайомити здобувачів освіти з теоретичними засадами цього феномену, а й сприяти розвитку практичних навичок взаємодії в багатокультурному середовищі. Він покликаний формувати повагу до прав людини, вміння вести конструктивний діалог, запобігати та розв'язувати конфліктні ситуації мирним шляхом.

Як наголошував Альберт Швейцер: *«Толерантність – це людяність у найвищому її вираженні»*. Вивчення цього курсу сприятиме становленню гуманістичного світогляду, вихованню відкритості до іншості, усвідомленню значення міжкультурної комунікації для гармонійного розвитку суспільства.

Отже, дисципліна «Культура толерантності» є не лише освітнім компонентом, а й інструментом формування ціннісних орієнтирів майбутніх фахівців, що працюватимуть у соціальній, культурній та управлінській сферах.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ
СТЕФАНИКА**

Навчально-науковий інститут мистецтв
Кафедра управління соціокультурною діяльністю, шоу-бізнесу та
івентменеджменту



**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСЦИПЛІНИ**

Культура толерантності

Рівень вищої освіти – другий(магістерський)

Освітньо-професійна програма «Менеджмент соціокультурних проєктів та
креативних індустрій»

Спеціальність 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»

Галузь знань 02 Культура і мистецтво

Затверджено на засіданні кафедри
управління соціокультурною діяльністю, шоу-бізнесу та
івентменеджменту

Протокол № від серпня 2024

Івано-Франківськ – 2024

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до навчальної дисципліни
3. Мета та цілі навчальної дисципліни
4. Програмні компетентності та результати навчання
5. Організація навчання
6. Система оцінювання навчальної дисципліни
7. Політика навчальної дисципліни
8. Рекомендована література

Назва дисципліни	Культура толерантності
Викладач (-і)	проф. Качмар Олександра Василівна
Контактний телефон викладача	+380669191771
Е-mail викладача	oleksandra.kachmar@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний/заочний
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 90 год
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	Згідно розкладу. Онлайн консультації можуть бути організовані за бажанням здобувачів вищої освіти.

2. Анотація до навчальної дисципліни

Курс покликаний сформувати осмислене уявлення про сутність толерантності як фундаментальної цінності сучасного суспільства. У рамках першої теми розглядаються витoki цього поняття, його філософські концепти та різні сучасні підходи до вимірювання толерантності. Друга тема аналізує корені нетолерантності, її форми та наслідки для суспільного життя. Особливу увагу приділено взаємозв'язку культури толерантності та прав людини, що є основою демократичного розвитку. Вивчаються принципи інклюзії та безбар'єрності як практичні прояви толерантного ставлення до різних соціальних груп. У темі міжкультурної комунікації акцент зроблено на подоланні стереотипів і бар'єрів, що перешкоджають взаєморозумінню. Важливим аспектом є аналіз ролі медіа і мистецтва у формуванні толерантної культури та суспільної свідомості. Дисципліна спрямована на розвиток критичного мислення, емпатії та вміння вести діалог у багатокультурному середовищі.

3. Мета та цілі навчальної дисципліни

Мета викладання навчальної дисципліни. Курс спрямовано на підвищення обізнаності про необхідність толерантності, взаємоповаги у суспільстві та загальнонаціонального інклюзивного діалогу в Україні. Основна мета полягає у формуванні у студентів світогляду, заснованого на принципах поваги до

людської гідності, різноманіття культур, релігій, національностей, а також розвитку вміння жити та працювати в полікультурному суспільстві.

Дисципліна спрямована на:

- виховання цінностей гуманізму, демократії, рівності та взаємоповаги;
- подолання стереотипів, упереджень і дискримінаційних практик;
- формування здатності до діалогу та співпраці між людьми з різним світоглядом;
- розвиток навичок ненасильницького розв'язання конфліктів.

Завданнями вивчення дисципліни :

Ознайомити студентів з основними поняттями та принципами толерантності. Розкрити історичні, культурні та соціальні передумови розвитку ідеї толерантності.

Навчити розрізняти прояви інтолерантності (ксерофобію, расизм, сексизм тощо).

Сприяти розвитку емпатії та міжкультурної комунікації.

Формувати навички відповідальної громадянської позиції та мирного співіснування.

4. Програмні компетентності та результати навчання

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичних проблем у соціокультурній сфері, у галузі освіти і науки, креативної економіки та культурних практик, що передбачає застосування теорій та методів менеджменту культури і мистецтва та характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

ЗК1. Здатність спілкуватися іноземною мовою

ЗК6. Здатність працювати в міжнародному контексті..

Спеціальні (фахові) компетентності:

СК6. Здатність швидко адаптуватися до викликів часу, до специфічних умов і напрямів професійної діяльності

Програмні результати навчання:

ПР5. Використовувати міждисциплінарний підхід до вирішення складних задач і проблем соціокультурної діяльності

ПР7. Розуміти і застосовувати сучасні світові соціокультурні практики

ПР8. Використовувати «модель 4к» для розв'язання задач і прийняття рішень, ведення переговорів і наукових дискусій у сфері менеджменту соціокультурної діяльності

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни			
Вид заняття	Загальна кількість годин		
лекції	12		
семінарські заняття / практичні / лабораторні	18		
самостійна робота	60		
Ознаки навчальної дисципліни			
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибіркового
I	028 Менеджмент соціокультурної діяльності	I	Нормативний
Тематика навчальної дисципліни			
Тема		кількість год.	
		лекції	практичні заняття
		сам. роб.	
Тема 1. Поняття толерантності та її вимірювання: існуючі витоки, філософські концепти та сучасні трактування		2	4
Тема 2. Корені нетолерантності та його форми.		2	4
Тема 3 Культура толерантності та права людини		2	4
Тема 4. Інклюзія та безбар'єрність як складові культури толерантності		2	2
Тема 5. Толерантність у міжкультурній комунікації : виклики, подолання стереотипів і культурних бар'єрів		2	2
Тема 6. Медіа і мистецтво у формуванні культури толерантності		2	2
ЗАГ.		12	18
			60

6. Система оцінювання навчальної дисципліни	
Загальна	Оцінювання знань здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до

система оцінювання навчальної дисципліни	<p>Порядку організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. https://cutt.ly/yeXStrN9</p> <p>Вид контролю – – 50 балів. Практичні заняття – 20 балів. Контрольна робота – 5 балів. Самостійна робота / індивідуальне/творче завдання – 25 балів. Максимальна кількість балів за вивчення дисципліни – 100 балів.</p> <p>Здобувач може отримати додаткові бали за результати неформальної освіти як результати навчання з навчальної дисципліни, що відображають зміст окремих тем (але не більше 10 балів) відповідно до Положення про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника https://cutt.ly/yeXStrN9</p>
Вимоги до письмових робіт	<p>Контрольна робота (тестові завдання) – 5 балів. Самостійна домашня робота (підготовка презентацій, підготовка словника педагогічних термінів) – 10 балів. ІНДЗ (міні-дослідження) – 10 балів. Творче завдання (есе) – 5 балів.</p>
Семінарські /практичні заняття	Максимальна оцінка – 5 балів.
Умови допуску до підсумкового контролю	<p>Виконання 90% практичних завдань. При виставленні допуску до екзамену враховуються навчальні досягнення здобувачів освіти (бали), набрані за виконання всіх видів робіт під час поточного контролю, а також бали за результати неформальної освіти. https://cutt.ly/QeXSxE0n</p>
Підсумковий контроль	Форма підсумкового контролю – залік.
7. Політика навчальної дисципліни	

Письмові роботи: виконання письмових робіт у процесі вивчення навчальної дисципліни є обов'язковим для всіх здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Інформація щодо результатів тестування, виконання індивідуальних / групових робіт, презентації результатів самостійної роботи, загальна оцінка змістового модуля в цілому надається кожному здобувачеві освіти індивідуально. Неприпустимими є плагіат та списування. Інформація щодо оцінки виконання індивідуального завдання надається здобувачеві після представлення результатів виконання роботи. Результати виконання індивідуального творчого завдання надаються згідно розкладу практичних занять.

Академічна доброчесність: викладання навчальної дисципліни та взаємодія із здобувачем освіти ґрунтуються на основі положень нормативно-правових документів та принципів академічної доброчесності, що регламентують діяльність здобувачів освіти та науково-педагогічних працівників: «Кодекс честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника» <http://surl.li/vystzz>; «Положення про Комісію з питань етики та академічної доброчесності Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника» <http://surl.li/fhjkjz>; «Положення про запобігання академічному плагіату в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» <https://pnu.edu.ua/положення-про-запобігання-плагіату/>.

Відвідування занять: порядок та організація контролю знань здобувачів вищої освіти визначаються «Положенням про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» <http://surl.li/omcveh>. Пропуски практичних занять відпрацьовуються. Здобувач вищої освіти зобов'язаний відпрацювати пропущене заняття відповідно до «Порядку організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника» (введено в дію наказом ректора №799 від 26.11.2019 р.; із внесеними змінами наказом № 309 від 19 травня 2023 р.). <https://cutt.ly/YeXSdlpV>

Неформальна освіта: можливість зарахування результатів неформальної освіти регламентується «Положенням про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» <https://cutt.ly/QeXSxE0n>

Зараховуються як підсумковий контроль, результати онлайн курсів на платформах Coursera, Prometheus, які відповідають програмі навчальної дисципліни.

Рекомендовані:

Навчайтесь вчитись: Потужні розумові інструменти для опанування складних предметів <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/how-to-learn/>
 Prometheus Культура толерантності: як побудувати суспільство комфортне для всіх <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/tolerance-culture-society/>

8. Рекомендована література

Основна:

1. Андреев М. Наукові підходи до поняття «Толерантність» . *Наукові записки кафедри педагогіки* Випуск XXVIII Харків. 2012 С.7-2. Галицький І. Толерантність у правовому житті сучасної України. *Фенікс* . Монографія. 2012. 144 с.
2. Галицький І. Толерантність у правовому житті сучасної України. *Фенікс* . Монографія. 2012. 144с.
3. Грива О. Толерантність у процесі становлення молоді в умовах полікультурного середовища. : автореф. дис. ... д-ра філос. наук : 09.00.10. Київ, 2008. 34 с.
3. Качмар О. Філософські витоки концепції ненасильницького спілкування. *Проблеми гуманітарних наук. Серія «Філософія»* Випуск 37. 2017. С. 4- 14.
4. Качмар О. Толерантність - мистецтво жити в суспільстві. *Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми науки, освіти і суспільства: досвід і перспективи»*. Дрогобич. 22 лютого 2023. Частина 1. С.38-44. <https://dspace.zsmu.edu.ua/bitstream/123456789/19631/1/c37-38.pdf>
5. Кривошопка І. В. Виховання толерантності майбутніх викладачів вищої школи в умовах магістратури : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Полтава, 2015. 280 с.
6. Куценко О., Кременчук А. Толерантність як складник полікультурної компетентності Актуальні питання гуманітарних наук. Вип 40, том 2, 2021 . С.219-224.
7. Орбан-Лембрик Л. Толерантність як основа адекватних взаємин у полікультурному світі. *Соціальна психологія* . 2008. №4. С.73-85.
8. Терещенко К.В. Толерантність особистості: міждисциплінарний підхід. *Актуальні проблеми психології*. Т.1. Вип.52.
9. Фурман А., Шаюк О. Толерантність як предмет онтофеноменологічного дискурсу. *Психологія і суспільство*. №3. 2015. С.31-58. <https://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/4346>
10. Фурман А. Генеза толерантності та перспективи українотворення (комплексний проект.) *Психологія і суспільство*. №1. 2013. С.6-20.

Рекомендована література

1. Бандурка А. До проблеми розуміння толерантності. *Гілея*. №3. 2012. С.299-304.

2. Безкоровайна О. Як зробити школу толерантною: Можливості і Засоби. «Шкільний світ». Л. Галіцина. 2006. 128 с.
 4. Борисов В. Еволюційний сенс толерантності в полікультурному вихованні: теоретико-інформаційний підхід. *Гуманізація навчально-виховного процесу [Текст]: зб. наук. праць за заг. ред. В.І. Сипченка*. Слов'янськ. 2006. Вип. XXXIII. С. 3-8.
 5. Буслюк С. Формування толерантності засобами технології і критичного мислення. *Історія в сучасній школі*. №6. 2012. С.30 -32.
 6. Висоцька О. Концептуальні витоки та суперечності етики толерантності: від «холодної терпимості» до «теплої» взаємності. *Гілея*. 2013. № 7. С. 165 - 167.
 5. Вітман К.М. Політико-правові виклики міжетнічної толерантності в Україні. *Держава і право. [Текст]: збірник наукових праць. Юридичні науки*. К. Вип. 59. 2018. С.462-468.
 7. Ворон М. Ранкова зустріч: розвиток взаємоповаги та толерантності: методика за програмою «Крок за кроком» *Підручник для директора. – 2006. № 7. С.66-70.*
 8. Голець М. Виховання дівчинки в українській родині: з матеріалів збірника «Буття українців». *VI науково-практична конференція «Від дитини - до людини» Педагогіка толерантності*. 2011. № 3. С. 24-26.
 9. Завгородня Т. Проблеми формування толерантності майбутніх педагогів в процесі розв'язання конфліктних ситуацій. *Вісник Львівського університету*. Серія Педагогіка. Вип. 19. Ч. 1. 2005. С. 118-124.
 10. Качмар О. Орієнтири розвитку освітньої галузі України в умовах воєнної агресії. *Людознавчі студії. Серія «Педагогіка»*, №16 (48), 2023. С. 52-61.
 11. Кобетяк А. Трансформація конфесійної структури України на основі толерантності. *Історія релігій в Україні [Текст]: науковий щорічник / Упоряд. М. Омельчук, І. Орлевич*. Львів, 2014. Книга 2. 220 с.
 12. Колісник, Ю. Толерантність - шлях до взаєморозуміння й загальнолюдського поступу (проблема толерантності й віри у пресі національних меншин України) / Ю. Колісник // *Вісник Львівського університету [Текст]*. – Львів, 2001. – Вип. 21. – С. 342-348.
 13. Ляпунова В.А. Функції толерантності як соціально значущої цінності. *науки*. 2016. Вип. LXIX. Т. 3. С. 119–122 .
- google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=http://www.irbis-cgi-v/cgiirbis_64.exe%3FI21DBN%3DLINK%26P21DBN%3DUJRN%26Z21ID%3D%3D10%26S21CNR%3D20%26S21STN%3D1%26S21FMT%3DASP_meta%26CS%262_S21P03%3DFILA%3D%262_S21STR%3Dznppn_2016_69(3)_27&ved=

hdWdkIuQAxWiSfEDHU2NNrkQFnoECBgQAQ&usg=AOvVaw1Lc-SgsfvAu8q

14. Шаюк О.М етодологія конкретно-тематичного дослідження толерантності // Вітакультурний млин [Текст]: методологічний альманах Навчально-дослідного ін-ту методології та економіки вищої освіти Тернопільського нац. економічного ун-ту. – Тернопіль, 2011. – Модуль 13. – С. 50-54.
15. Чередник Л., Діра Н. Толерантність як особистісна лідерська якість майбутніх викладачів закладів вищої освіти Актуальні питання гуманітарних наук. Вип 34. том 5. 2020 . С.238-242.
16. Jacek Pyżalski Agresja elektroniczna wśród dzieci i młodzieży. Sopot 2011. S.164.

Основні нормативно-правові документи:

1. Положення про запобігання академічному плагиату в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника. URL: <https://cutt.ly/QeXSxE0n>
2. Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника. URL: <http://surl.li/omcveh>

Інформаційні ресурси:

1. Наукова електронна бібліотека. (Книги, підручники). <http://www.nbu.gov.ua/portal>
2. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. <http://www.nbu.gov.ua>
3. Наукова бібліотека Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. <http://lib.pnu.edu.ua/>
4. Онлайн-платформа для навчання EdEra: <https://study.ed-era.com/uk> , Prometheus: <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/tolerance-culture-society/>

Викладач,
доктор філософських наук, професор,
професор кафедри управління соціокультурною
діяльністю, шоу-бізнесу та івентменеджменту

Олександра КАЧМАР

ПЛАН ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

Лекція 1. Поняття толерантності та її вимірювання: витоки, філософські концепти та сучасні трактування

План

1. Історичні витоки поняття «толерантність».
2. Філософські концепції толерантності (Дж. Локк, Вольтер, Дж. С. Мілль).
3. Сучасні визначення та підходи до вимірювання толерантності.
4. Толерантність як цінність демократичного суспільства.

Питання для контролю:

1. Що означає поняття "толерантність"?
2. Які філософи вперше сформулювали ідею толерантності?
3. Чим відрізняється класичне і сучасне розуміння толерантності?
4. Які основні критерії вимірювання толерантності?
5. Як толерантність пов'язана з культурними та моральними нормами?
6. Чим відрізняється толерантність від байдужості?
7. Які види толерантності виділяють сучасні науковці?
8. Чому толерантність важлива для соціальної злагоди?
9. Як міжнародні організації трактують поняття толерантності?
10. Чи можна вважати толерантність універсальною цінністю?

Лекція 2. Корені нетолерантності та її форми

План

1. Історичні та соціальні витоки нетолерантності.
2. Форми нетолерантності: релігійна, етнічна, соціальна, політична.

3. Психологічні причини виникнення нетолерантної поведінки.
4. Сучасні прояви нетолерантності (дискримінація, мова ворожнечі).

Питання для контролю:

1. Що таке нетолерантність?
2. Які соціальні фактори впливають на виникнення нетолерантності?
3. Які існують історичні приклади нетолерантності?
4. У чому полягає різниця між нетолерантністю та конфліктом інтересів?
5. Які є основні форми нетолерантності?
6. Які психологічні причини нетолерантної поведінки?
7. Що таке "мова ворожнечі"?
8. Як соціальні мережі впливають на поширення нетолерантності?
9. Чи можна повністю подолати нетолерантність у суспільстві?
10. Як нетолерантність впливає на соціальну стабільність?

Лекція 3. Культура толерантності та права людини

План

1. Взаємозв'язок толерантності та прав людини.
2. Роль міжнародних документів у розвитку культури толерантності (ООН, ЮНЕСКО).
3. Толерантність у демократичному суспільстві.
4. Правові механізми захисту від дискримінації.

Питання для контролю:

1. Як пов'язані толерантність і права людини?
2. Які документи ООН регулюють питання толерантності?

3. Що таке Декларація принципів толерантності ЮНЕСКО (1995)?
4. Як толерантність проявляється в демократичному суспільстві?
5. Які основні права людини пов'язані з культурою толерантності?
6. Які правові механізми існують для захисту від дискримінації?
7. Як в Україні законодавчо підтримується культура толерантності?
8. Яка роль правозахисних організацій у формуванні толерантності?
9. Як свобода слова співвідноситься з толерантністю?
10. Чи завжди толерантність сумісна з правовим порядком?

Лекція 4. Інклюзія та безбар'єрність як складові культури толерантності

План

1. Поняття інклюзії та безбар'єрності.
2. Інклюзія в освіті, культурі та соціальному житті.
3. Соціальна адаптація людей з особливими потребами.
4. Роль держави й громадських організацій у забезпеченні безбар'єрності.

Питання для контролю:

1. Що таке інклюзія?
2. Як поняття безбар'єрності пов'язане з толерантністю?
3. Які є основні принципи інклюзивної освіти?
4. Чому інклюзія важлива для сучасного суспільства?
5. Як мистецтво і культура сприяють інклюзивності?
6. Які бар'єри найчастіше зустрічають люди з інвалідністю?
7. Як громадські організації сприяють інклюзії?
8. Які приклади інклюзивних практик в Україні ви знаєте?

9. Як цифрові технології впливають на інклюзію?
10. Чим інклюзія відрізняється від інтеграції?

Лекція 5. Толерантність у міжкультурній комунікації: виклики, подолання стереотипів і культурних бар'єрів

План

1. Поняття міжкультурної комунікації та її значення.
2. Стереотипи й упередження в міжкультурному діалозі.
3. Культурні бар'єри та шляхи їх подолання.
4. Практики міжкультурної толерантності (медіація, діалог культур).

Питання для контролю:

1. Що таке міжкультурна комунікація?
2. Які фактори ускладнюють міжкультурну взаємодію?
3. Що таке культурні стереотипи?
4. Які приклади культурних бар'єрів ви знаєте?
5. Як подолати міжкультурні стереотипи?
6. Чим відрізняється мультикультуралізм від інтеркультуралізму?
7. Яку роль у міжкультурній толерантності відіграє освіта?
8. Що таке медіація в міжкультурних конфліктах?
9. Як глобалізація впливає на культуру толерантності?
10. Чому міжкультурний діалог важливий для миру?

Лекція 6. Медіа і мистецтво у формуванні культури толерантності

План

1. Роль медіа у поширенні ідей толерантності.

2. Мистецтво як інструмент формування цінностей.
3. Приклади соціальних кампаній та культурних проєктів.
4. Виклики: маніпуляції, пропаганда та мова ворожнечі в медіа.

Питання для контролю:

1. Як медіа впливають на культуру толерантності?
2. Які є приклади мистецьких проєктів, спрямованих на розвиток толерантності?
3. Як кіно і театр формують уявлення про толерантність?
4. Які соціальні кампанії щодо толерантності вам відомі?
5. Як медіа можуть поширювати мову ворожнечі?
6. Які позитивні приклади культурних ініціатив в Україні?
7. Як мистецтво відображає інклюзивність?
8. Які ризики несе пропаганда для толерантності?
9. Як можна використовувати соціальні мережі для виховання толерантності?
10. Чому культура і медіа є потужним засобом формування світогляду?і

Основні тези лекцій.

Лекція 1. Поняття толерантності та її вимірювання: витоки, філософські концепти та сучасні трактування

Тези:

Толерантність – не байдужість, а свідоме прийняття різноманітності.

Витоки: філософські трактування Локка, Вольтера, Мілля; гуманістичні ідеї Просвітництва.

Сучасні підходи пов'язують толерантність із правами людини та демократією.

Вимірювання толерантності здійснюється через соціологічні опитування, індекси, рівень довіри й міжособистісної взаємодії.

Лекція 2. Корені нетолерантності та її форми

Тези:

Нетолерантність виникає з історичних, соціальних, політичних і психологічних чинників.

Основні форми: релігійна, етнічна, соціальна, політична, гендерна.

Психологічна основа – страх перед іншим, відсутність емпатії, стереотипізація.

Сучасні прояви: мова ворожнечі, дискримінація, цькування, радикалізм.

Лекція 3. Культура толерантності та права людини

Тези:

Толерантність є необхідною умовою реалізації прав людини.

Декларація принципів толерантності ЮНЕСКО (1995) – ключовий міжнародний документ.

Демократія неможлива без поваги до прав і свобод кожної особистості.

Правові механізми боротьби з дискримінацією: конституційні норми, антисегрегаційні закони, правозахисні інституції.

Лекція 4. Інклюзія та безбар'єрність як складові культури толерантності

Тези

Інклюзія означає залучення всіх членів суспільства, зокрема людей з особливими потребами.

Безбар'єрність – відсутність фізичних, соціальних та інформаційних обмежень.

Інклюзивна освіта та культурні проєкти сприяють рівним можливостям.

Соціальна політика держави та діяльність громадських організацій визначають успіх у створенні безбар'єрного середовища.

Лекція 5. Толерантність у міжкультурній комунікації: виклики, подолання стереотипів і культурних бар'єрів

Тези:

Міжкультурна комунікація ґрунтується на взаємоповазі й вмінні долати упередження.

Стереотипи спрощують картину світу, але часто породжують конфлікти.

Культурні бар'єри: мовні, релігійні, етнічні, ціннісні.

Діалог культур і медіація – ефективні інструменти подолання непорозумінь.

Лекція 6. Медіа і мистецтво у формуванні культури толерантності

Тези:

Медіа здатні як поширювати толерантність, так і культивувати ворожнечу.

Мистецтво створює емоційний простір для розуміння різних культур і досвідів.

Соціальні кампанії, кінематограф, література та театр відіграють ключову роль у формуванні позитивних образів.

Виклик: пропаганда й маніпуляції в медіа, що підривають толерантність.

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття 1. Толерантність як соціокультурний феномен

1. Історичні витoki поняття «толерантність» у філософії та культурі.
2. Толерантність у сучасному розумінні: ключові риси.
3. Відмінність між толерантністю, байдужістю та компромісом.
4. Приклади толерантних практик у сучасному суспільстві.

Практичне заняття 2. Форми та прояви нетолерантності

1. Психологічні джерела агресії та ворожості.
2. Соціальні стереотипи як фактор дискримінації.
3. Політична та релігійна нетолерантність: історичні приклади.
4. Мова ворожнечі: аналіз сучасних кейсів.

Практичне заняття 3. Культура толерантності і права людини

1. Декларація принципів толерантності ЮНЕСКО (1995).
2. Права людини як підґрунтя культури толерантності.
3. Толерантність у демократичних суспільствах.
4. Приклади правозахисних рухів в Україні та світі.

Практичне заняття 4. Інклюзія в освіті та культурі

1. Поняття «інклюзія»: від соціальної політики до культурної практики.
2. Приклади інклюзивної освіти в Україні.
3. Культурні та мистецькі ініціативи для людей з інвалідністю.
4. Практичні шляхи формування інклюзивного середовища у громаді.

Практичне заняття 5. Безбар'єрність у міському просторі

1. Архітектурні бар'єри та способи їх подолання.
2. Інформаційна доступність: комунікаційні стандарти.
3. Соціальні проєкти безбар'єрності в Україні.
4. Роль громадських організацій у створенні безбар'єрного середовища.

Практичне заняття 6. Міжкультурна комунікація: виклики та бар'єри

1. Мовні та культурні відмінності: як вони впливають на діалог.
2. Стереотипи та упередження у міжкультурній взаємодії.
3. Роль емоційного інтелекту у комунікації з представниками інших культур.
4. Методи подолання культурних конфліктів.

Практичне заняття 7. Толерантність у багатокультурному суспільстві

1. Приклади багатокультурності: Європа, США, Канада.
2. Україна як поліетнічна держава: історичний контекст.
3. Механізми інтеграції та збереження культурної різноманітності.
4. Практика міжрелігійного діалогу.

Практичне заняття 8. Роль медіа у формуванні культури толерантності

1. Позитивні та негативні приклади з медіапростору.
2. Мова ворожнечі у ЗМІ: як її розпізнавати.
3. Соціальні мережі як інструмент поширення толерантності.

4. Мистецькі проєкти та культурні кампанії у ЗМІ.

Практичне заняття 9. Мистецтво як простір толерантності

1. Театр і кіно у подоланні соціальних стереотипів.
2. Література як форма осмислення «іншого».
3. Візуальне мистецтво і соціальні теми: приклади сучасних митців.
4. Українські культурні ініціативи, що формують цінності толерантності.

Тематика для самостійної індивідуальної роботи до кожної теми

1. Толерантність як соціокультурний феномен

- Написати коротке есе (1–2 стор.) «Що для мене означає толерантність».
- Зробити порівняльну таблицю визначень толерантності у філософії (Локк, Вольтер, Мілль) і сучасних документах (ЮНЕСКО, ООН).
- Підготувати приклади толерантних практик із сучасного українського суспільства.

2. Форми та прояви нетолерантності

- Знайти приклади мови ворожнечі в медіа та запропонувати шляхи їх корекції.
- Проаналізувати історичний приклад нетолерантності (інквізиція, апартеїд, геноцид).

- Написати міні-есе «Як стереотипи впливають на наше сприйняття інших людей».

3. Культура толерантності і права людини

- Опрацювати текст Декларації принципів толерантності ЮНЕСКО (1995) та зробити конспект головних положень.
- Скласти схему «Толерантність – основа прав людини».
- Порівняти приклади правозахисних рухів в Україні та світі.

4. Інклюзія в освіті та культурі

- Знайти 2–3 приклади інклюзивних освітніх чи культурних проєктів в Україні.
- Написати коротке есе «Чому інклюзія важлива для сучасної культури».
- Розробити власну ідею міні-проєкту з інклюзивної практики для університету чи громади.

5. Безбар'єрність у міському просторі

- Провести спостереження у своєму місті: які архітектурні бар'єри існують? Зробити фотофіксацію (за бажанням).
- Проаналізувати приклад успішного проєкту з безбар'єрності в Україні чи світі.
- Підготувати пропозиції щодо підвищення доступності навчального закладу.

6. Міжкультурна комунікація: виклики та бар'єри

- Підготувати приклади непорозумінь у міжкультурній комунікації (з літератури, кіно чи особистого досвіду).
- Написати міні-есе «Які культурні бар'єри є найважчими для подолання».
- Скласти рекомендації для українців щодо комунікації з іноземцями (мовні, культурні аспекти).

7. Толерантність у багатокультурному суспільстві

- Дослідити приклад багатокультурної держави (Канада, Швейцарія, США) та підготувати коротке повідомлення.
- Проаналізувати поліетнічність України: які регіони найбільш багатокультурні?
- Написати есе «Чи є толерантність необхідною умовою багатокультурного суспільства?».

8. Роль медіа у формуванні культури толерантності

- Вибрати приклад медіакампанії, що просуває ідеї толерантності (відео, соціальна реклама, фільм) та підготувати аналіз.
- Виявити приклади мови ворожнечі в соціальних мережах і написати, як їх можна протидіяти.
- Створити короткий пост/міні-ролик для соцмереж, що популяризує толерантність.

9. Мистецтво як простір толерантності

- Проаналізувати літературний твір, у якому порушуються проблеми толерантності (на вибір студента).
- Підготувати повідомлення про художника/режисера/митця, який у своїй творчості піднімав тему толерантності.
- Написати есе «Чому мистецтво здатне виховувати толерантність більше, ніж політика».
-

РЕКОМЕНДОВАНО: ПРОЙТИ КУРС НА ОСВІТНІЙ ПЛАТФОРМІ

PROMETHEUS Культура толерантності Культура толерантності: як побудувати суспільство комфортне для всіх
<https://prometheus.org.ua/prometheus-free/tolerance-culture-society/>

Швидкий гайд для проходження курсу

1. **Розділіть на блоки** – проходите 1 модуль за раз, не намагаючись одразу весь курс.
2. **Конспект + приклади** – записуйте ключові терміни та підкріплюйте їх власними прикладами з життя.
3. **Виконуйте тести одразу після лекції** – це закріплює знання і спрощує фінальний контроль.
4. **Практикуйтеся** – застосовуйте принципи толерантності в реальних ситуаціях, навіть у спілкуванні з колегами чи друзями.

Активно виконуйте вправи

- Відповідайте на контрольні запитання після кожного модуля.
- Виконуйте практичні завдання: міні-есе, аналіз прикладів, розробка власних кейсів.

A Comprehensive Overview of Cultural Competency: Course #1

Цей онлайн-курс є першою половиною нашої серії «Культурна компетентність» і включає всі необхідні підтеми, визначені Радою з професійного навчання та стандартів освіти (PELSB) штату Міннесота. Він був схвалений PELSB і дає право на три години безперервної освіти для переліцензування. PELSB визначила, що для охоплення всіх необхідних тем для переліцензування необхідно 6-8 годин навчання з культурної компетентності. Пройшовши курс №1 та курс №2 у серії «Культурна компетентність», ви отримаєте необхідні 6 годин безперервної освіти.

Що таке культурна компетентність?

Культурна компетентність – це здатність успішно навчати студентів, які походять з культури або культур, відмінних від вашої власної. Вона передбачає розвиток певної особистої та міжособистісної усвідомленості та чутливості, розуміння певних сукупностей культурних знань, оволодіння набором навичок, які разом лежать в основі ефективного міжкультурного навчання та культурно чутливого навчання.

Ці курси допоможуть вам розширити розуміння культури толерантності та застосувати набуті знання в різних сферах життя.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. **Яке значення слова «толерантність» в історичному контексті?**

- A) Повна байдужість до інших
- B) *Вміння терпимо ставитися до відмінностей*
- C) Підпорядкування думці більшості
- D) Політична компромісність

2. **Що не є ключовою рисою сучасної толерантності?**

- A) Взаємоповага
- B) Прийняття різноманітності
- C) *Ігнорування прав інших*
- D) Діалог і співпраця

3. **Толерантність відрізняється від байдужості тим, що:**

- A) *Вона передбачає активну взаємодію*
- B) Вона є пасивною позицією
- C) Вона уникає будь-яких конфліктів
- D) Вона завжди веде до компромісу

4. **Приклад толерантної практики:**

- A) Цензура культурних меншин
- B) *Спільні мистецькі проекти різних громад*
- C) Ігнорування запитів громади
- D) Відмова від міжрелігійного діалогу

5. **Витоки поняття «толерантність» досліджуються у:**

- A) *Філософії та культурі*
- B) Математиці
- C) Фізиці
- D) Економіці

6. **Толерантна поведінка передбачає:**

- A) Примус до спільних цінностей
- B) *Урахування думок і прав інших*
- C) Відсутність правил

- D) Маніпуляції через емоції
- 7. Психологічне джерело агресії часто пов'язане з:**
- A) Освітніми програмами
 - B) Толерантністю до інших
 - C) Культурним діалогом
 - D) *Особистою невпевненістю*
- 8. Соціальні стереотипи можуть призводити до:**
- A) Взаємоповаги
 - B) Підтримки прав людини
 - C) *Дискримінації*
 - D) Інклюзії
- 9. Приклад політичної нетолерантності:**
- A) Міжнародний культурний обмін
 - B) *Заборона діяльності опозиційних партій*
 - C) Правозахисні акції
 - D) Громадські мистецькі фестивалі
- 10. Релігійна нетолерантність проявляється у:**
- A) Визнанні інших релігій
 - B) Культурних обмін
 - C) Організації міжконфесійних зустрічей
 - D) *Переслідування за віру* Культурних обмінах
- 11. Агресія у спілкуванні часто виникає через:**
- A) Емпатію
 - B) *Невміння слухати*
 - C) Толерантні практики
 - D) Культурну інтеграцію
- 12. Стереотипи у суспільстві можуть впливати на:**
- A) Формування позитивних соціальних норм
 - B) Інклюзивну освіту
 - C) *Упереджене ставлення до груп*
 - D) Мистецькі проекти
- 13. Декларація принципів толерантності ЮНЕСКО ухвалена у:**
- A) 1985
 - B) 1995
 - C) 2005
 - D) 2015

14. Права людини є підґрунтям для:

- A) *Толерантності*
- B) *Дискримінації*
- C) *Політичних конфліктів*
- D) *Ігнорування культурних відмінностей*

15. Толерантність у демократичному суспільстві передбачає:

- A) *Виключення меншостей*
- B) *Взаємоповагу та рівність*
- C) *Авторитарне управління*
- D) *Неприйняття культурних відмінностей*

16. Приклад правозахисного руху в Україні:

- A) *Громадські кампанії проти дискримінації*
- B) *Монополія на культуру*
- C) *Заборона мітингів*
- D) *Цензура медіа*

17. Глобальні правозахисні ініціативи спрямовані на:

- A) *Захист прав людини*
- B) *Ігнорування культурних норм*
- C) *Політичну нетолерантність*
- D) *Обмеження свободи слова*

18. Ключовий принцип ЮНЕСКО у декларації толерантності:

- A) *Нав'язування єдиних норм*
- B) *Визнання різноманіття*
- C) *Зменшення прав меншин*
- D) *Відмова від міжкультурного діалогу*

19. Інклюзія – це:

- A) *Виключення людей з особливими потребами*
- B) *Інтеграція та участь усіх у соціумі*
- C) *Політична цензура*
- D) *Соціальна ізоляція*

20. Приклад інклюзивної освіти в Україні:

- A) Школи з ресурсними кімнатами
- B) Закриття доступу до освіти для певних груп
- C) Примусова асиміляція
- D) Ігнорування індивідуальних потреб

21. Культурні ініціативи для людей з інвалідністю можуть включати:

- A) Цензуру культурних продуктів
- B) Заборону участі в мистецтві
- C) Ігнорування потреб громадян
- D) *Доступні виставки та театральні програми*

22. Інклюзія у культурі сприяє:

- A) Поширенню дискримінації
- B) *Соціальной інтеграції*
- C) Відчуженню окремих груп
- D) Ізоляції

23. Практичний шлях формування інклюзивного середовища:

- A) *Доступність будівель та послуг*
- B) Заборона участі маломобільних людей
- C) Відмова від громадських ініціатив
- D) Монополізація культурного простору

24. Інклюзивна освіта допомагає:

- A) Поширювати дискримінацію
- B) Поглиблювати стереотипи
- C) *Розвивати толерантність у дітей*
- D) Ігнорувати соціальні потреби

25. Безбар'єрне середовище передбачає:

- A) *Доступність для всіх груп населення*
- B) Виключення маломобільних людей
- C) Обмеження пересування у місті
- D) Заборону культурних ініціатив

26. Архітектурні бар'єри можна подолати шляхом:

- A) Зменшення кількості пандусів
- B) *Розробки адаптивних конструкцій*
- C) Встановлення перешкод
- D) Ігнорування потреб громадян

27. Інформаційна доступність включає:

- A) Використання складної термінології
- B) *Доступні комунікаційні стандарти*
- C) Обмеження в медіа
- D) Заборону публічної інформації

28. Приклад соціального проєкту безбар'єрності в Україні:

- A) *«Безбар'єрна Україна»*
- B) Закриті культурні центри
- C) Ігнорування потреб маломобільних людей
- D) Монополізація міського простору

29. Громадські організації у сфері безбар'єрності:

- A) Перешкоджають доступу до міста
- B) Виключають маломобільних з культурних програм
- C) Забороняють доступ для людей з інвалідністю
- D) *Допомагають реалізувати адаптаційні проєкти*

30. Основна мета безбар'єрності:

- A) Ускладнити пересування людей
- B) Зменшити права маломобільних груп
- C) *Забезпечити рівний доступ до простору та послуг*
- D) Обмежити участь у громадському житті

31. Мовні та культурні відмінності впливають на:

- A) *Якість міжкультурного діалогу*
- B) Єдність політичних партій
- C) Дискримінацію виключно у правовій сфері
- D) Інклюзивність освіти

32. Стереотипи у міжкультурній взаємодії призводять до:

- A) Підтримки культурного різноманіття
- B) *Упередженого ставлення та конфліктів*
- C) Розширення толерантності
- D) Міжрелігійного діалогу

33. Емоційний інтелект у комунікації допомагає:

- A) Ігнорувати відмінності
- B) *Краще розуміти співрозмовника з іншої культури*
- C) Створювати конфлікти
- D) Забороняти культурну різноманітність

- 34. Приклад методу подолання культурних конфліктів:**
- A) Поширення стереотипів
 - B) Ігнорування культурних традицій
 - C) *Ведення конструктивного діалогу*
 - D) Обмеження прав меншостей
- 35. Ключова навичка міжкультурної комунікації:**
- A) Домінування над іншою культурою
 - B) *Емпатія та активне слухання*
 - C) Ігнорування потреб інших
 - D) Виключення представників інших культур
- 36. Міжкультурні бар'єри часто виникають через:**
- A) *Невірне тлумачення культурних норм*
 - B) Толерантність
 - C) Соціальні ініціативи
 - D) Правозахисну діяльність
- 37. Приклад багатокультурності в Європі:**
- A) *Спільні фестивалі культурних меншин*
 - B) Заборона релігійних меншин
 - C) Монополізація культури
 - D) Обмеження освіти
- 38. Україна як поліетнічна держава характеризується:**
- A) Відсутністю національних меншин
 - B) Однорідністю населення
 - C) *Історичною присутністю різних етносів*
 - D) Виключенням культурних традицій
- 39. Механізми інтеграції культурного різноманіття:**
- A) Ігнорування традицій
 - B) *Діалог та спільні культурні проекти*
 - C) Заборона мовних меншин
 - D) Монополізація медіа
- 40. Практика міжрелігійного діалогу включає:**
- A) *Спільні освітні та культурні ініціативи*
 - B) Заборону міжконфесійних зустрічей
 - C) Виключення релігійних груп
 - D) Примусову асиміляцію

- 41. Позитивний приклад багатокультурності в США:**
- A) Ігнорування національних меншин
 - B) Обмеження прав мігрантів
 - C) *Публічні культурні фестивалі різних етносів*
 - D) Цензура культурного контенту
- 42. Основна цінність толерантності у багатокультурному суспільстві:**
- A) Виключення меншостей
 - B) *Визнання та повага до різноманіття*
 - C) Примус до спільної культури
 - D) Монополізація культурного простору
- 43. Позитивний приклад медіа у формуванні толерантності:**
- A) *Кампанії проти дискримінації у соціальних мережах*
 - B) Поширення мови ворожнечі
 - C) Цензура правозахисних новин
 - D) Ігнорування культурних ініціатив
- 44. Мова ворожнечі у ЗМІ – це:**
- A) Використання нейтральних термінів
 - B) *Зневажливі вислови щодо груп чи осіб*
 - C) Поширення позитивних культурних ініціатив
 - D) Толерантне висвітлення конфліктів
- 45. Соціальні мережі як інструмент поширення толерантності можуть:**
- A) Сприяти дискримінації
 - B) *Популяризувати культурну різноманітність*
 - C) Поширювати стереотипи
 - D) Обмежувати права громадян
- 46. Мистецькі проєкти у медіа спрямовані на:**
- A) Поширення упереджень
 - B) Цензуру альтернативних думок
 - C) Ігнорування культурних відмінностей
 - D) *Осмилення соціальних проблем та стереотипів*
- 47. Приклад негативного медіа-кейсу:**
- A) Освітній культурний проєкт
 - B) *Використання мови ворожнечі у новинах*
 - C) Кампанія толерантності
 - D) Мистецький фестиваль різних культур

48. Основна роль медіа у формуванні толерантності:

- A) Поширення дискримінації
- B) *Інформування та просування цінностей поваги*
- C) Заборона культурних програм
- D) Ігнорування прав меншин

49. Театр і кіно допомагають:

- A) Поширювати стереотипи
- B) *Подолати соціальні стереотипи*
- C) Ігнорувати культурні відмінності
- D) Обмежувати права громадян

50. Література як форма осмислення «іншого» сприяє:

- A) Ігноруванню різноманіття
- B) *Розумінню інших культур та поглядів*
- C) Поширенню упереджень
- D) Виключенню меншин

51. Візуальне мистецтво може:

- A) Поширювати дискримінацію
- B) Ігнорувати соціальні проблеми
- C) *Піднімати соціальні теми та виклики*
- D) Забороняти культурну різноманітність

52. Приклад української ініціативи, що формує цінності толерантності:

- A) *Фестивалі інклюзивного мистецтва*
- B) Заборона культурних подій для меншин
- C) Цензура соціальних тем
- D) Монополізація медіа

53. Мистецтво у культурі толерантності:

- A) Примушує до єдиної культури
- B) *Сприяє діалогу та розумінню різних груп*
- C) Створює бар'єри у спілкуванні
- D) Ігнорує соціальні проблеми

54. Кіно та театр як інструмент соціальної освіти:

- A) Виключають соціально вразливі групи
- B) *Показують різноманітність і толерантність*
- C) Підтримують упередження
- D) Ігнорують права людини

55. Соціальні теми у сучасному мистецтві включають:

- A) Монополізацію культури
- B) *Проблеми дискримінації та інклюзії*
- C) Заборону міжкультурного діалогу
- D) Виключення меншин

56. Українські культурні ініціативи можуть впливати на:

- A) Поширення нетолерантності
- B) *Формування цінностей толерантності та інтеграції*
- C) Заборону мистецьких фестивалів
- D) Ігнорування соціальної різноманітності

57. Приклад використання мистецтва для подолання стереотипів:

- A) *Соціальні виставки та перформанси з різних культур*
- B) Цензура творчості меншин
- C) Заборона публічних вистав
- D) Виключення етнічних груп

58. Література у контексті толерантності:

- A) Поширює упередження
- B) *Розвиває емпатію та культурне розуміння*
- C) Обмежує свободу слова
- D) Підтримує стереотипи

59. Візуальні мистецькі проєкти можуть:

- A) Ігнорувати соціальні проблеми
- B) Забороняти культурну різноманітність
- C) Поширювати дискримінацію
- D) *Демонструвати цінності інклюзії та взаємоповаги*

60. Основний ефект мистецтва у формуванні культури толерантності:

- A) Підсилення соціальних бар'єрів
- B) *Осмислення «іного» та поширення поваги*
- C) Ігнорування культурного різноманіття
- D) Обмеження доступу до культури

СЛОВНИК

1. **Адаптація** – пристосування людини до нових соціокультурних умов.
2. **Аксіологія** – філософська наука про цінності.
3. **Альтруїзм** – безкорислива турбота про благо інших людей.
4. **Безбар'єрне середовище** – доступність міського простору для всіх груп населення.
5. **Гендерна рівність** – рівні права та можливості для чоловіків і жінок.
6. **Глобалізація** – процес зростаючої взаємозалежності країн і культур.
7. **Громадянське суспільство** – сфера добровільних об'єднань людей для захисту прав і інтересів.
8. **Громадянська відповідальність** – усвідомлення і виконання обов'язків перед суспільством.
9. **Гуманізм** – світогляд, що ставить людину та її гідність у центр цінностей.
10. **Діалог** – форма комунікації, що передбачає взаємне слухання і повагу.
11. **Діалог культур** – взаємодія різних культур, що сприяє порозумінню.
12. **Дискримінація** – обмеження прав людини за ознакою статі, раси, релігії чи інших відмінностей.
13. **Емпатія** – здатність відчувати й розуміти емоційний стан іншої людини.
14. **Етика** – філософська наука про мораль і поведінкові норми.
15. **Етноцентризм** – схильність оцінювати інші культури крізь призму власної.
16. **Етнічна толерантність** – повага до різних етносів і національностей.
17. **Європейські цінності** – демократичні принципи, свобода, права людини, повага до культурного розмаїття.
18. **Ідентичність** – усвідомлення особистістю власної самості та приналежності.

19. **Інтерсекційність** – підхід, який аналізує взаємодію різних соціальних ідентичностей (гендер, раса, клас) та їх вплив на дискримінацію.
20. **Інклюзія** – процес залучення всіх людей до суспільного життя без дискримінації.
21. **Інклюзивна освіта** – навчання, що враховує потреби всіх дітей.
22. **Інтеркультуралізм** – активне взаємне збагачення культур у процесі їхнього контакту.
23. **Інформаційна доступність** – забезпечення зрозумілої та доступної інформації для всіх груп населення.
24. **Конфлікт цінностей** – протиріччя між різними культурними чи моральними орієнтирами.
25. **Ксенофобія** – ворожість до чужих, незнайомих культур чи народів.
26. **Культурна дипломатія** – використання культури для розвитку міжнародних відносин.
27. **Культурна ідентичність** – усвідомлення людиною своєї належності до певної культури.
28. **Культурні цінності** – моральні та духовні орієнтири, важливі для певного суспільства.
29. **Культурна спадщина** – матеріальні та нематеріальні надбання минулого.
30. **Культурний менеджмент** – управління культурними процесами та установами.
31. **Медіакультура** – система цінностей, норм і знань, пов'язаних із медіа.
32. **Медіація** – спосіб вирішення конфліктів за допомогою посередника.
33. **Міжкультурна комунікація** – спілкування між представниками різних культур.
34. **Міжособистісна комунікація** – обмін інформацією між людьми.

35. **Міжрелігійний діалог** – спілкування та взаєморозуміння між різними релігіями.
36. **Мізогінія** – це упереджене, ворожо налаштоване або дискримінаційне ставлення до жінок, що проявляється у приниженні, зневазі чи обмеженні їхніх прав та можливостей.
37. **Менеджмент соціокультурної діяльності** – організація культурних процесів і подій.
38. **Мова ворожнечі** – висловлювання, що принижують або дискримінують групи людей.
39. **Мультикультуралізм** – суспільна політика співіснування різних культур на рівних правах.
40. **Міжнародне право** – система норм, що регулюють відносини між державами.
41. **Нетерпимість** – відсутність поваги до думок, вірувань чи особливостей інших людей.
42. **Плюралізм** – співіснування багатьох точок зору та переконань.
43. **Постколоніалізм** – критичний підхід до культурних і соціальних наслідків колоніалізму.
44. **Права людини** – універсальні права, які належать кожному незалежно від будь-яких ознак.
45. **Повага до різноманіття** – усвідомлене ставлення, що цінує культурні, етнічні, релігійні та соціальні відмінності.
46. **Полікультурність** – характеристика суспільства, де співіснує багато культур.
47. **Релігійна терпимість** – повага до вірувань і релігійних практик інших людей.
48. **Різнманіття** – різні соціальні, культурні та етнічні особливості в суспільстві.
49. **Риторика толерантності** – мовленнєві стратегії, спрямовані на підтримку порозуміння.

50. **Сексуальна орієнтація** – сталий емоційний, романтичний або сексуальний потяг людини до певної статі чи гендеру.
51. **Соціальна інтеграція** – включення всіх членів суспільства у спільне життя.
52. **Соціальна інклюзія** – процес включення соціально вразливих груп у суспільне життя.
53. **Соціальна мобільність** – можливість змінювати соціальний статус.
54. **Соціальна справедливість** – принцип рівних прав і можливостей для всіх членів суспільства.
- 55.. **Соціальні ролі** – очікувана поведінка людини залежно від її статусу.
56. **Соціальний капітал** – мережа довіри, взаємодії та підтримки в суспільстві.
57. **Толерантність** – готовність визнавати й приймати відмінності між людьми, повага до прав і гідності кожного.
58. **Цифрова інклюзія** – забезпечення доступу до цифрових технологій та ресурсів для всіх людей, незалежно від соціального статусу чи обмежень.
59. **Цифрова культура** – нова форма культури, що розвивається в умовах цифровізації.
60. **Шовінізм** – переконання у перевазі своєї нації, культури чи групи над іншими, що часто проявляється у дискримінації та нетерпимості.

**Список рекомендованої літератури до практичних занять курсу
«Культура толерантності»**

Практичне заняття 1. Толерантність як соціокультурний феномен

1. Андрєєв М. *Наукові підходи до поняття «Толерантність»*. Наукові записки кафедри педагогіки. Вип. XXVIII. Харків, 2012. С.7–22.

2. Качмар О. *Толерантність – мистецтво жити в суспільстві*. Збірник тез доповідей Міжнародної конференції. Дрогобич, 2023. С.38–44.

Практичне заняття 2. Форми та прояви нетолерантності

1. Allport, G. W. *The Nature of Prejudice*. Reading, MA: Addison-Wesley, 1954.

2. Грива О. *Толерантність у процесі становлення молоді в умовах полікультурного середовища*. Київ, 2008. 34 с.

Практичне заняття 3. Культура толерантності і права людини

1. UNESCO. *Declaration of Principles on Tolerance*. Paris, 1995.

2. Галицький І. *Толерантність у правовому житті сучасної України*. Харків: Фенікс, 2012. 144 с.

Практичне заняття 4. Інклюзія в освіті та культурі

1. Кривошопка І. В. *Виховання толерантності майбутніх викладачів вищої школи*. Полтава, 2015. 280 с.

2. Banks, J. A. *Multicultural Education: Characteristics and Goals*. Boston: Allyn & Bacon, 2006.

Практичне заняття 5. Безбар'єрність у міському просторі

1. Куценко О., Кременчук А. Толерантність як складник полікультурної компетентності. Актуальні питання гуманітарних наук, 2021. Вип. 40, том 2. С.219–224.

2. Dervin, F., & Risager, K. *Researching Intercultural Competence in Education*. Springer, 2014.

Практичне заняття 6. Міжкультурна комунікація: виклики та бар'єри

1. Bennett, M. J. *Developing Intercultural Sensitivity*. International Journal of Intercultural Relations, 1993.

2. Hofstede, G. *Culture's Consequences*. Sage, 2001.

Практичне заняття 7. Толерантність у багатокультурному суспільстві

1. Орбан-Лембрик Л. Толерантність як основа адекватних взаємин у полікультурному світі. Соціальна психологія, 2008. №4. С.73–85.

2. Deardorff, D. K. *The SAGE Handbook of Intercultural Competence*. SAGE, 2009.

Практичне заняття 8. Роль медіа у формуванні культури толерантності

1. UNESCO. *Education for Sustainable Development and Global Citizenship*. Paris, 2014.

2. Appiah, K. A. *The Ethics of Identity*. Princeton University Press, 2005.

Практичне заняття 9. Мистецтво як простір толерантності

1. Фурман А., Шаюк О. Толерантність як предмет онтофеноменологічного дискурсу. Психологія і суспільство, 2015. №3. С.31–58.

2. Фурман А. Генеза толерантності та перспективи українотворення. Психологія і суспільство, 2013. №1. С.6–20..

3.Freire, P. *Pedagogy of the Oppressed*. New York: Continuum, 2003.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Андреев М. **Наукові підходи до поняття «Толерантність»**. Наукові записки кафедри педагогіки. Випуск XXVIII. Харків, 2012. С. 7–22.
2. Галицький І. **Толерантність у правовому житті сучасної України**. Харків: Фенікс, 2012. 144 с.
3. Грива О. **Толерантність у процесі становлення молоді в умовах полікультурного середовища: автореф. дис. д-ра філос. наук : 09.00.10**. Київ, 2008. 34 с.
4. Качмар О. **Філософські витоки концепції ненасильницького спілкування**. Проблеми гуманітарних наук. Серія «Філософія». Випуск 37. 2017. С. 4–14.
5. Качмар О. **Толерантність - мистецтво жити в суспільстві**. Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми науки, освіти і суспільства: досвід і перспективи». Дрогобич, 22 лютого 2023. Частина 1. С. 38–44. [Джерело](#)
6. Кривошопка І. В. **Виховання толерантності майбутніх викладачів вищої школи в умовах магістратури: дис. канд. пед. наук : 13.00.07**. Полтава, 2015. 280 с.
7. Куценко О., Кременчук А. **Толерантність як складник полікультурної компетентності**. Актуальні питання гуманітарних наук. Вип. 40, том 2, 2021. С. 219–224.
8. Орбан-Лембрик Л. **Толерантність як основа адекватних взаємин у полікультурному світі**. Соціальна психологія. 2008. №4. С. 73–85.
9. Терещенко К. В. **Толерантність особистості: міждисциплінарний підхід**. Актуальні проблеми психології. Т.1. Вип. 52.

- 10.Фурман А., Шаюк О. **Толерантність як предмет онтофеноменологічного дискурсу**. Психологія і суспільство. №3. 2015. С. 31–58. [Джерело](#)
- 11.Фурман А. **Генеза толерантності та перспективи українотворення (комплексний проект)**. Психологія і суспільство. №1, 2013. С. 6–20.

Додаткові джерела

- 12.UNESCO. **Declaration of Principles on Tolerance**. Paris, 1995. 10 p.
- 13.Allport, G. W. **The Nature of Prejudice**. Reading, MA: Addison-Wesley, 1954.
- 14.Bennett, M. J. **Developing Intercultural Sensitivity**. International Journal of Intercultural Relations, 1993.
- 15.Banks, J. A. **Multicultural Education: Characteristics and Goals**. Boston: Allyn & Bacon, 2006.
- 16.Hofstede, G. **Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions and Organizations Across Nations**. Sage, 2001.
17. Deardorff, D. K. **The SAGE Handbook of Intercultural Competence**. SAGE, 2009.
- 18.UNESCO. **Education for Sustainable Development and Global Citizenship**. Paris, 2014.
- 19.Dervin, F., & Risager, K. **Researching Intercultural Competence in Education**. Springer, 2014.
- 20.Freire, P. **Pedagogy of the Oppressed**. New York: Continuum, 2003

Навчальне видання



**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО КУРСУ «КУЛЬТУРА ТОЛЕРАНТНОСТІ»**

**О.В. Качмар
Т.З.Маланюк
І.І.Базіняк
В.В. Шикеринець**

**В авторській редакції
Гарнітура Times New Roman
Наклад 100 прим.**

